

Máltai Szimfónia Program módszertana a Zenei program megvalósítása – Mindenki szívében van egy dallam pályázathoz

A Máltai Szimfónia program alapjai

Küldetése, hogy zenei eszközökkel segítsen a gyerekek és fiatalok szociális problémáin. A gyerekek figyelmének, készségeinek fejlesztésén túl cél egy olyan, egymás iránti tiszteletre épülő élő közösség építése, ahol a megtartó erő az együttzenélés öröme és a személyes kapcsolatok mélysége. Módszerünk: Önismereti és segítő beszélgetésekkel egybekötött csoportos és egyéni zenetanítás, zenekarépítés.

A zene, mint szociális eszköz

Először azt kell leszögeznünk, hogy egy szociális programról beszélünk, ami a hátrányos helyzetű, az iskolában problémákkal küzdő gyermekek társadalmi beilleszkedését komplex eszközrendszerrel segíti. Fontos része a zenetanulás, a közösségépítés, a szabadidő tartalmas eltöltése. A célként kitűzött fejlesztés alapja a közösségi élmény, a zenekar-építés és az együttzenélés örömeinek megtapasztalása. A csoportos zenetanulás módszerének alkalmazása során fejlődő képességek egy idő után az iskolai eredményekben is megmutatkoznak. A programban zenetanárok és szociális, közösségi szakemberek szoros együttműködésben dolgoznak, hogy a zenei tanulmányok fejlesztő hatása a gyermekek magukkal hozott hátrányainak leküzdését is segítse.

Szociális kérdések a zeneórákon

A program tervezői tisztában voltak vele, hogy a zenei program sikerességéhez intenzív szociális munka is szükséges. Fontos, hogy a zenetanárok mellett szociális szakemberek is jelen legyenek a helyszíneken, lehetőleg nap mint nap. Ez a Jelenlét programjaink filozófiája is: a leszakadó közösségek életében nap mint nap jelen lenni, hogy a bizalom építése és a szükségletek feltérképezése párhuzamosan, organikus módon valósulhasson meg. A feltárt problémák alapján mindenhol egyedi válaszok születtek, de a szociális segítség, a közösségi tér kialakítása, a gyermekek és fiatalok számára fejlesztő programok megvalósítása, a munkahelyteremtés és a lakhatási problémák kezelése általában része a Jelenlét által képviselt komplex, rendszerszerű segítségnyújtásnak.

Szimfónia programunkat olyan helyszíneken valósítjuk meg, ahol koncentráltan vannak jelen nehéz sorsú gyermekek: városok szegregált településrészein, elszegényedő kistelepüléseken az iskolákban, közösségi terekben, játszótereken, tanodákban. Ezen kívül egyéb helyszíneken, például gyermekotthonokban, speciális igényű gyermekeket fogadó intézményekben is elképzelhető. A program célja, hogy sikerélményt, odafigyelést, a valahová tartozás érzését adják meg azoknak, akik erre rászorulnak. Az érintett gyermekek jellemzően ingerszegény környezetben, állandó stresszben élnek, és gyakran fizikai szinten is nélkülöznek, ami gátolja a fejlődésüket. A pozitív jövőkép és a sikerélmények hiánya pedig rombolja önbizalmukat, megküzdési képességüket. Mindez a korai iskolaelhagyáshoz, kudarcos életúthoz vezethet.

Zenés családlátogatások

A Szimfónia program első lépése minden esetben az adott helyszín feltérképezése, együttműködésben a már helyben dolgozó szakemberekkel: pedagógusokkal, szociális és más segítő szakemberekkel; valamint a helyi közösség kulcsfiguráival. Célunk a program bemutatása, hirdetése mellett helyi problémákról, a programba esetleg bevonható gyermekekről, fiatalokról való tájékozódás. Amint megszerezték a programnak otthont adó környezet támogatását, munkatársaink a gyermekek szüleit is tájékoztatják a lehetőségről.

A hatékony segítségnyújtás érdekében folyamatosan törekszünk a professzionális és laikus segítők minél teljesebb körű bevonására, a szubszidiaritás elve alapján. A gyermekekkel kialakított bizalmi kapcsolat következtében gyakran munkatársaink voltak az első szakemberek, akik értesültek egy-egy problémáról. Kompetencia határait figyelembe véve segítettek, ám nem egy esetben vontak be az eset kezelésébe más szakembereket is. Fordított eset is előfordult, amikor, mint a gyermeket jól ismerő szakembereket, vonták be őket például egy gyermekvédelmi vagy iskolai fegyelmi eljárás lebonyolításába.

Összemosódó szerepek: szociális tanár és zenemunkás

A gyermekekkel való rendszeres foglalkozások során a közös zenéléssel együtt közösségfejlesztő foglalkozások is zajlanak. A hétköznapi szintjén az egyéni és csoportos beszélgetések, játékok, önismereti vagy tematikus (pl. drogprevenció, pályaorientáció, szexuális felvilágosítás és családi életre nevelés) csoportfoglalkozások jelentik a program szociális oldalát. Segítjük és bátorítjuk, hogy a gyermekek más művészeti ágakban, sportban

is kipróbálhassák magukat. Igény esetén tanulást segítő foglalkozást, korrepetálást is szerveztek munkatársaink. A konkrét tevékenységeknél még fontosabb az őszinte odafigyelés, a játékosság, vidámság, bizalom, amit a gyermekek megélhetnek a foglalkozásokon. Az El Sistema és a Szimfónia filozófiája is, hogy ahogy a zenekarban a hangszerek és a zenészek együttese áll össze egy egésszé, úgy a közösségben is minden gyermeknek megvan az egyformán fontos szerepe. A gyermekekkel végzett közösségi, szociális munkában a gyermekek igényeire reagáló munkát végeznek munkatársaink, és mindenki egyéni kompetenciáit is megmutathatja. Ez adja a program sokszínűségét: a gyakori kézműves foglalkozások, a születésnapok megünneplése, a zeneterápiás módszerek bevonása, fejlesztő játékok szervezése, a bizalmas beszélgetésekre módot adó "titokszoba" kialakítása mind-mind színtölti a különböző helyszíneknek, és természetesen munkatársaink egymástól is tanulva, egymást kiegészítve végzik tevékenységüket.

Bár munkatársaink a legtöbb figyelmet a programokra járó gyermekekre fordítják, a helyi közösségben élő bajba jutottak mellett sem mennek el részvét nélkül, és őket is bizalommal keresik meg.

A szociális szakemberek és zenetanárok szerepei összemosódnak. A gyermekek egyforma bizalommal és kötődéssel fordultak minden munkatársunk felé, nekik pedig folyamatosan együtt kellett működniük mind a szociális, mind a zenei tevékenységek ellátása során. A szociális szakemberek részt vettek a zenei foglalkozások lebonyolításában, sőt többen maguk is elkezdtek hangszeren tanulni, míg a zenetanárok elkísérték őket a családlátogatásokra. Minden felnőtt példakép lehet a gyermekek számára, és különösen büszkék vagyunk arra, hogy magukat cigánynak valló munkatársaink sajátos módon mutathatták meg a gyermekeknek, hogy kitartással, szorgalommal és egy jó mentor segítségével mi mindent lehet elérni.

A szolfézs ráér később

A zenetanulás, a zenélés fejleszti a kognitív, affektív, koncentrációs készségeket is. Ha ezt csoportban tesszük, az élmény és hatékonyság a többszörösére nő az által, hogy egy közösség (zenekar) részeként képzeljük el a folyamatot. Megtapasztaljuk az egymásra figyelés, a közösen alkotás, az alkalmazkodás, a zenei önkifejezés és a fellépések élményét, pozitív

versengés (motiváció) alakul ki a résztvevők között. Ez a sikerélmény növeli az önbizalmat, értelmet ad a kitartásnak. Hiszünk abban, hogy a zenélés és a zenekari lét maradandó pozitív változásokat képes okozni az emberek életében. Célunk, hogy a zenét és így a zenekart használjuk közösségépítő szocializációs eszközként.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Jelenlét módszertanának és szemléletének része a helyzetfelismerés (diagnózis) és a körülményekhez való folyamatos alkalmazkodás, jobbító szándékú változtatás. Ebből a hozzáállásból adódik, hogy a zenei foglalkozások mindig reagálnak a környezeti hatásokra és változásokra, ami a zeneiségben és a zenetanítás módszertanában is tetten érhető.

Helyszínenként több zenetanár és egy szociális szakember dolgozik a programban, ahol a közösségi zenélés és zenetanulás többnyire csoportosan történik. Kezdetben ritmusos és játékokat játszunk, éneklünk. Ezt követően vonós/fúvós/ütőhangszereket használunk és kisebb csoportokat (szólamokat) alakítunk ki. A zeneelmélet megismertetése és a zenei igényesség fejlesztése folyamatosan történik, de kezdetben a korai kötődés és hangszeres sikerélmény érdekében utánzás alapján tanítunk. Riasztó és egyben irreális elvárás egy absztrakt rendszer megismertetése egy figyelemzavaros, tanulási kudarcélményekkel terhelt tanuló esetében. Nem célunk lemorzsolódást generálni, így kezdetben csak annyi szolfézst tanítunk, amennyi feltétlenül szükséges. A gyermekekben fokozatosan születik meg az igény, hogy mélyebben megértsék a tanultak hátterét, vagy elsajátítsák a kottaolvasást.

A gyerekek által kedvelt zenék áthangszerelése, élőben történő előadása és tanítása önfelelt légkört szül. Az ismert dallamok lejátszása iránti vágy erős motivációs tényező. A zenélések során fellépő energiákat folyamatosan pozitív irányba próbáljuk terelni és élményszerűen oktatni. Zenei célunk egy olyan koncertképes, rendszeresen fellépő zenekar működtetése, ami a tagok igényeit is figyelembe veszi és élményszerű produkciót ad elő. A fellépések során a gyermekek megmutathatják a tudásukat, fejlődésüket a társaiknak, tanáraiknak, a velük foglalkozó szakembereknek, a családjuknak, ismerőseiknek. Átélik az egyébként ritka siker érzését, az elismerést. A nézőknek is hatalmas élmény, sok esetben pozitív csalódás, hogy a máskor szétszórt, nehezen kezelhető gyermekek büszkén, ügyesen állnak ki a közönség elé.

Fontos az egyéni megerősítés, visszajelzés is. Ezért minden gyermek, tudásától függetlenül bekapcsolódhat mind a foglalkozásokba, mind a fellépésekbe. Ezt olyan darabok teszik lehetővé, amelyeknek van egészen egyszerű szólamuk is (pl. akár egyetlen hang ritmikus ismétlése). A kezdők esetében az idősebbek, vagy a tanárok játsszák a dallamot, a többiek pedig a kíséretet, mégis egy nagy egész részének érzik magukat. A hangszertechnika elsajátítása érdekében tanáraink egyenként is korrigálják a gyermekeket, ami az egyéni odafigyelés élményét adja meg. Munkatársaink gyakran találkoztak olyan gyermekekkel, akik nehezen működtek együtt a csoportban, nehezen kapcsolódtak be a foglalkozásba, vagy megzavarták azt. Az ő esetükben gyakran az odafigyelésre való igény állt a “rendetlenkedés” mögött, és ha külön feladatot bíztak rájuk, bevonták őket a tanítás folyamatába, beilleszkedési problémáik mérséklődtek. Vannak olyan gyermekek is, akik csak idővel érnek meg a közös zenélésre. Kezdetben nem is érdeklődnek, vagy olyan súlyos magatartási problémáik vannak, amelyek szinte lehetetlenné teszik a közös munkát. Fontos, hogy munkatársaink őket se veszítsék szem elől, hiszen nekik van a legnagyobb szükségük a segítségre.

Nemcsak a tanárok erősítik meg a gyermekeket, hanem a gyerekek egymástól is tanulnak, egymást is segítik. A fiatalok példaképként tekintenek az idősebbekre, szívesen tanulnak tőlük új dallamokat. Azoknál, akik rendszeresen járnak a foglalkozásokra, kialakul egy “szimfóniás” identitás, a valahová tartozás érzése. Az életkori sajátosságok miatt azt vettük észre, hogy a rendszeresen egy csoportba járó gyermekek között jó, ha legfeljebb 2-3 év különbség van.

Hozzávalók: terem, hangszer, elhivatottság

A jól lebonyolított programnak számos feltétele, segítő tényezője van, amelyeknek előteremtése sok nehézséget okozhat. A Szimfónia program lebonyolításához először is hangszerekre van szükség. A kezdők hangszerei lehetnek házilag készítették, de a zenei élményt nagyban növeli, ha idővel professzionális, kihívást jelentő eszközöket használnak. A gyermekek nem vihetik haza a hangszereket, hanem csak ellenőrzötten gyakorolhatnak, így a hangszerek megfelelő tárolásához is kell hely. Az együttműködő helyi szakemberek és közösség megteremtése, a beilleszkedés is hosszú folyamat eredménye. A program működése szempontjából előnyös, ha minél több munkatárs tud jelen lenni, gyakran (hetente többször),

és egyszerre egy időben. Ez lehetővé teszi a különböző szinten álló gyermekekkel való együttes foglalkozást, a nagyobb létszámú csoportok kezelését, és a munkatársak együttműködése is példát mutathat a gyermekek számára. Azt is figyelembe kell venni, hogy ez a hagyományos zeneiskolákban nem szokványos módszer és célcsoport, így elhivatott, nyitott, elfogadó, tanulni vágyó munkatársakra van szükség.

Ideális, ha stabil helyszín áll a rendelkezésre, lehetőleg több helyiséggel, amit otthonossá lehet tenni, a foglalkozások nem zavarnak másokat, és arra is van lehetőség, hogy a szociális szakember bizalmas beszélgetéseket folytathasson. A gyermekek számára is elérhető helyszínen, időpontban kell tartani a foglalkozásokat, és az is kívánatos, hogy a szülők is meglátogathassák őket. Fontos, hogy a gyermekek számára legyen motiváció fellépések, külön programok formájában, de ideális, ha a ráérősebb hétköznapokra, a lassabban haladó gyermekekre is van idő.

A pályázat megvalósítása során a pályázó bevonhat a programba olyan sikeres, ismert, lehetőleg roma zenészt, együttest, akik **példaképként** állhatnak a gyerekek elé. Ilyen személyekhez a Támogató Belügyminisztérium segít hozzáférést nyújtani.